

INF2220 - Algoritmer og datastrukturer

HØSTEN 2008

Institutt for informatikk, Universitetet i Oslo

INF2220, forelesning 7: Grafer II

Dijkstras algoritme

Korteste vei i en vektet graf uten negative kanter

- ▶ Graf uten vekter:
  - ▶ Velger først alle nodene med avstand 1 fra startnoden, så alle med avstand 2 osv
  - ▶ Mer generelt: Velger hele tiden en ukjent node blant dem med minst avstand fra startnoden
- ▶ Den samme hovedideen kan brukes hvis vi har en graf med vekter
- ▶ Akkurat som for uvektede grafer, ser vi bare etter potensielle forbedringer for naboer som ennå ikke er valgt (kjent)

Denne algoritmen ble publisert av Dijkstra i 1959 og har fått navn etter ham

Dagens plan:

Korteste vei, en-til-alle, for:

- ▶ Vektet rettet graf uten negative kanter (Dijkstras algoritme)
- ▶ Vektet rettet graf med negative kanter

Minimale spenntrær

- ▶ Prim
- ▶ Kruskal

Dybde først søk

- ▶ Finne sammenhengskomponenter
- ▶ Løkkeleting

Dobbeltsammenhengende grafer

- ▶ Å finne ledd-noder (articulation points)

Dijkstras algoritme

1. For alle noder:

Sett avstanden fra startnoden s lik ∞ . Merk noden som «ukjent»

2. Sett avstanden fra s til seg selv lik 0

3. Velg en ukjent node v med minimal avstand fra s (det kan være flere med samme avstand), og marker v som «kjent»

4. For hver ukjent nabonode w til v :

Dersom avstanden vi får ved å følge veien gjennom v , er kortere enn den gamle avstanden til s

- ▶ reduserer avstanden til s for w
- ▶ sett bakoverpekeren i w til v

5. Så lenge det finnes ukjente noder, gå til punkt 3

Merk: Dijkstras algoritme virker både på rettede og urettede grafer

Hvorfor virker algoritmen?

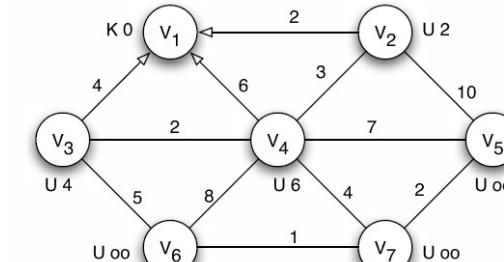
- Algoritmen har følgende *invariant*:

Ingen kjent node har større avstand til s enn en ukjent node

- Følgelig har alle kjente noder riktig korteste vei satt (registrert avstand er lavest mulig kost av en vei til s)
- Vi plukker ut en ukjent node v med minst avstand (d_v), markerer den som kjent og påstår at avstanden til v er riktig
- Denne påstanden holder fordi
  - d_v er den korteste veien som finnes ved å bruke bare kjente noder
  - de kjente nodene har riktig korteste vei satt
  - en vei til v som er kortere enn d_v , må nødvendigvis forlate mengden av kjente noder et sted,
men d_v er allerede den korteste veien fra kjente noder til v
- Dette argumentet holder fordi vi ikke har negative kanter

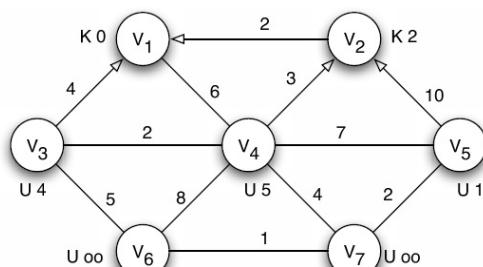
Eksempel

Den første noden som velges, er startnoden V_1

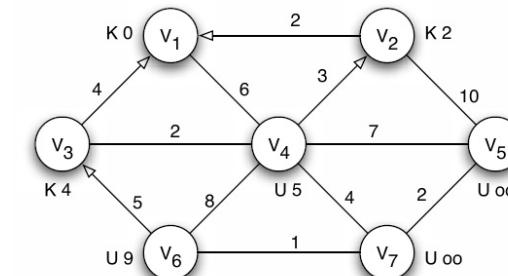

Naboene til V_1 har fått endret sin avstand og fått tilbakepekkere til V_1

Nå er V_2 nærmeste ukjente node

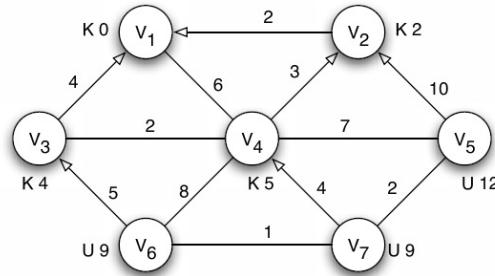
V_4 har fått ny avstand og tilbakepeker,
mens V_3 er nærmeste ukjente node

V_6 har fått endret sin avstand og fått tilbakepeker til V_3

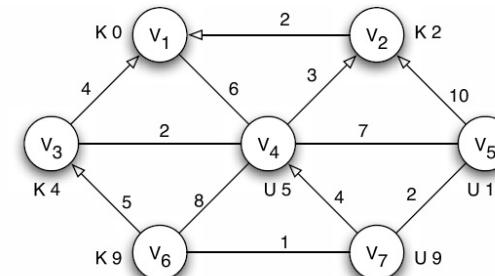
Nå er V_4 nærmeste ukjente node

Merk at den aldri senere kan få endret sin avstand

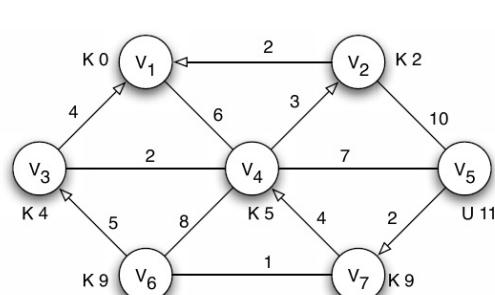

V₇ har fått ny avstand og tilbakepeker,
og V₆ og V₇ er nærmeste ukjente noder

Vi velger V₆ som blir kjent

Nå er V₇ nærmest og blir kjent

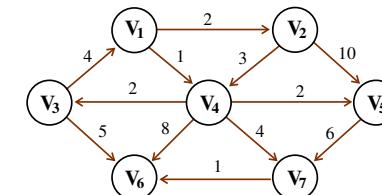
V₅ får ny avstand og tilbakepeker

Vi kan nå avslutte med å gjøre V₅ kjent

Dijkstras algoritme

Oppgave

Bruk Dijkstras algoritme, og fyll ut tabellen nedenfor!

Initielt:

v	kjent	avstand	vei
V ₁	F	0	0
V ₂	F	∞	0
V ₃	F	∞	0
V ₄	F	∞	0
V ₅	F	∞	0
V ₆	F	∞	0
V ₇	F	∞	0

v	kjent	avstand	vei
V ₁			
V ₂			
V ₃			
V ₄			
V ₅			
V ₆			
V ₇			

Tidsforbruk

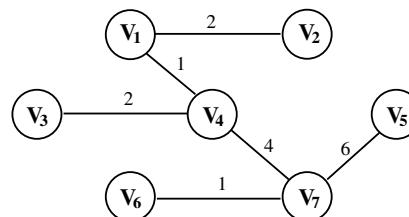
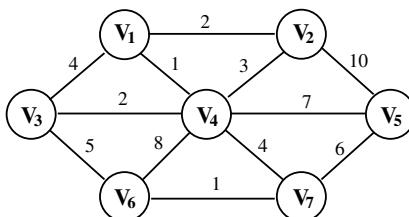
- Hvis vi leter sekvensielt etter den ukjente noden med minst avstand tar dette $\mathcal{O}(|V|)$ tid, noe som gjøres $|V|$ ganger, så total tid for å finne minste avstand blir $\mathcal{O}(|V|^2)$
- I tillegg oppdateres avstandene, maksimalt en oppdatering per kant, dvs. til sammen $\mathcal{O}(|E|)$
- Total tid: $\mathcal{O}(|E| + |V|^2) = \mathcal{O}(|V|^2)$
- Bra for tette grafer: ($|E| = |V|^2$)

Raskere implementasjon (for tynne grafer):

- Bruker en **prioritetskø** til å ta vare på ukjente noder med avstand mindre enn ∞
- Prioriteten til ukjent node forandres hvis vi finner kortere vei til noden
- removeMin** og **decreaseKey** bruker $\mathcal{O}(\log |V|)$ tid (jfr. kap. 8)
- Totalt tidsforbruk blir $\mathcal{O}(|V| \log |V| + |E| \log |V|) = \mathcal{O}(|E| \log |V|)$

Minimale spennrør

- Et minimalt spennrør for en **urettet** graf G er et tre med kanter fra grafen, slik at alle nodene i G er forbundet til lavest mulig kostnad
- Minimale spennrør eksisterer bare for sammenhengende grafer
- Generelt kan det finnes flere minimale spennrør for samme graf

Hvor mange kanter får spennrøret i det generelle tilfellet?

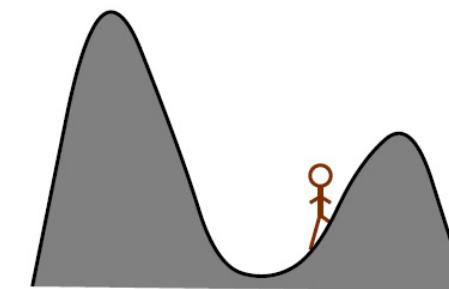
Hva med negative kanter?

- Dijkstras algoritme fungerer ikke med negative kanter
  - En mulig løsning:**
    - Nodene er ikke lenger «kjente» eller «ukjente»
    - Vi har i stedet en **kø** som inneholder noder som har fått forbedret avstandsverdien sin
    - Løkken i algoritmen gjør følgende:
      - Ta ut en node **v** fra køen
      - For hver etterfølger **w**, sjekk om vi får en forbedring
      - Oppdater i så fall avstanden, og plasser **w** (tilbake) i køen (hvis den ikke er der allerede)
    - Tidsforbruket blir $\mathcal{O}(|E| \cdot |V|)$, dvs. mye verre enn Dijkstras algoritme
    - Det finnes ingen korteste vei med **negative løkker** i G . Det er det hvis og bare hvis samme node blir tatt ut av køen mer enn $|V|$ ganger.
- Da må vi terminere algoritmen!

Minimale spennrør Grådige algoritmer

Grådige algoritmer

- Prøver i hvert trinn å gjøre det som ser best ut der og da
- Typisk eksempel: **Gi vekselpenger**
- Raske algoritmer, men kan ikke løse alle problemer:

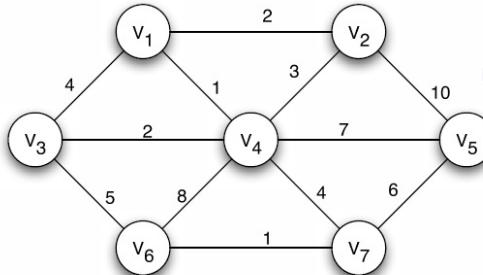

Finn det høyeste punktet!

Vi skal se på to ulike grådige algoritmer for å finne minimale spennrør

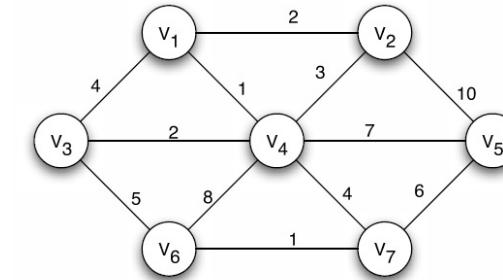
Prims algoritme

- ▶ Treet bygges opp trinnvis
  - I hvert trinn legges en kant (og dermed en tilhørende node) til treet
- ▶ Vi har til enhver tid to typer noder:
  - ▶ Noder som er med i treet
  - ▶ Noder som ikke er med i treet
- ▶ Nye noder legges til ved å velge en kant (u, v) med **minst** vekt slik at u er med i treet, og v ikke er det.

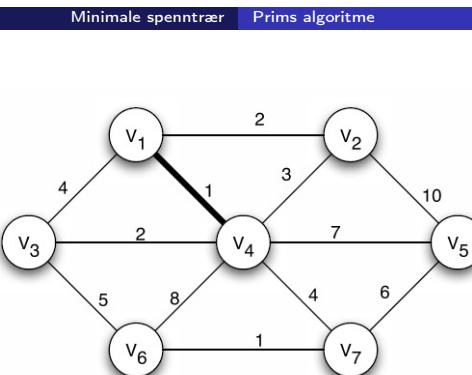

▶ Algoritmen begynner med å velge en vilkårlig node

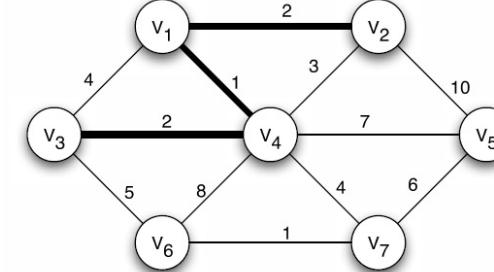
Eksempel: La oss velge v₁

- ▶ Minste kant ut fra v₁ går til v₄, så vi legger den inn i spennetreeet

- ▶ Vi har nå to mulige fortsettelse:
  - ▶ Kanten fra v₁ til v₂
  - ▶ Kanten fra v₄ til v₃
- ▶ Samme hvilken vi velger, vil den andre av dem bli neste kant, så vi legger dem begge inn i spennetreeet

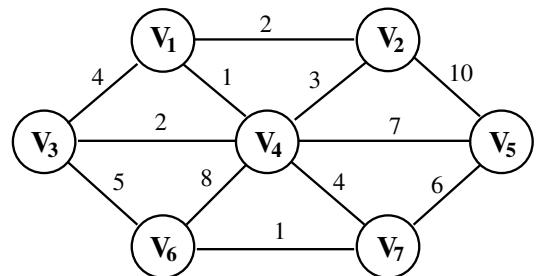

- ▶ Minste kant ut fra spennetreeet går nå fra v₄ til v₇
- ▶ Så får vi kanten fra v₇ til v₆
- ▶ Til slutt får vi kanten fra v₇ til v₅

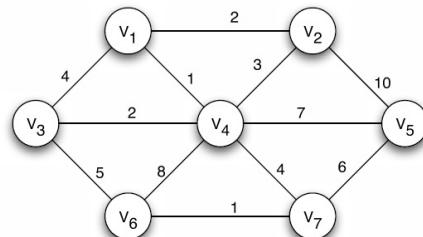
- Prims algoritme er essensielt lik Dijkstras algoritme for korteste vei!

I Prims algoritme er «avstanden» til en ukjent node v den minste vekten til en kant som forbinder v med en **kjent** node

- Husk at vi har urettede grafer, så hver kant befinner seg i **to** nabolister
- Kjøretidsanalysen er den samme som for Dijkstras algoritme

V	kjent	avstand	vei
V ₁	F	0	0
V ₂	F	∞	0
V ₃	F	∞	0
V ₄	F	∞	0
V ₅	F	∞	0
V ₆	F	∞	0
V ₇	F	∞	0

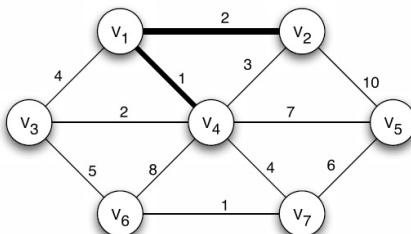

node	kjent	avst.	fra
V ₁	F	0	0
V ₂	F	oo	0
V ₃	F	oo	0
V ₄	F	oo	0
V ₅	F	oo	0
V ₆	F	oo	0
V ₇	F	oo	0

node	kjent	avst.	fra
V ₁	T	0	0
V ₂	F	2	V ₁
V ₃	F	2	V ₄
V ₄	T	1	V ₁
V ₅	F	7	V ₄
V ₆	F	8	V ₄
V ₇	F	4	V ₄

Initialtilstanden

V₁ er lagt inn

node	kjent	avst.	fra
V ₁	T	0	0
V ₂	T	2	V ₁
V ₃	T	2	V ₄
V ₄	T	1	V ₁
V ₅	F	7	V ₄
V ₆	F	5	V ₃
V ₇	F	4	V ₄

node	kjent	avst.	fra
V ₁	T	0	0
V ₂	T	2	V ₁
V ₃	T	2	V ₄
V ₄	T	1	V ₁
V ₅	F	7	V ₄
V ₆	F	6	V ₇
V ₇	F	1	V ₇

V₃ er lagt inn

V₇ er lagt inn

node	kjent	avst.	fra
V ₁	T	0	0
V ₂	T	2	V ₁
V ₃	T	2	V ₄
V ₄	T	1	V ₁
V ₅	F	6	V ₇
V ₆	T	1	V ₇
V ₇	T	4	V ₄

node	kjent	avst.	fra
V ₁	T	0	0
V ₂	T	2	V ₁
V ₃	T	2	V ₄
V ₄	T	1	V ₁
V ₅	T	6	V ₇
V ₆	T	1	V ₇
V ₇	T	4	V ₄

V₆ er lagt inn

V₅ er lagt inn. Ferdig!

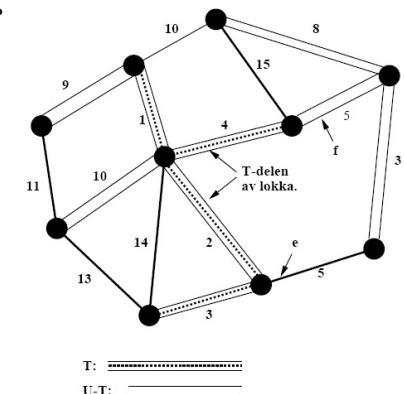
Hvorfor virker Prim?

Løkke-lemma for spenntrær

Anta at U er et spenntrær for en graf, og at kanten e ikke er med i treet U . Hvis vi legger kanten e til treet U , dannes en entydig bestemt enkel løkke. Hvis, og bare hvis, vi fjerner en vilkårlig kant i denne løkken, vil vi igjen ha et spenntrær for grafen

Invariant for Prims algoritme

Det treet T som dannes av de kantene (og deres endenoder) vi til nå har plukket ut, er slik at det finnes et minimalt spenntrær U for grafen som inneholder (alle kantene i) T

Kruskals algoritme:

Se på kantene en etter en, sortert etter minst vekt

Kanten aksepteres hvis, og bare hvis, den ikke fører til noen løkke

Algoritmen implementeres vha. en prioritetskø og disjunkte mengder:

- ▶ Initiert plasseres kantene i en prioritetskø og nodene i hver sin disjunkte mengde (slik at **find(v)** gir mengden til **(v)**).

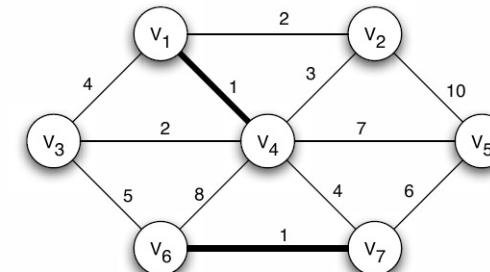
Invariant:

De disjunkte mengdene er subtrærer av det endelige spennetreet

- ▶ **removeMin** gir neste kant **(u, v)** som skal testes
  - ▶ Hvis **find(u) ! = find(v)**, har vi en ny kant i treet og gjør **union(u, v)**
  - ▶ Hvis ikke, ville **(u, v)** ha dannet en løkke, så kanten forkastes
- ▶ Algoritmen terminerer når prioritetskøen er tom, eventuelt når vi har lagt inn $|V| - 1$ kanter

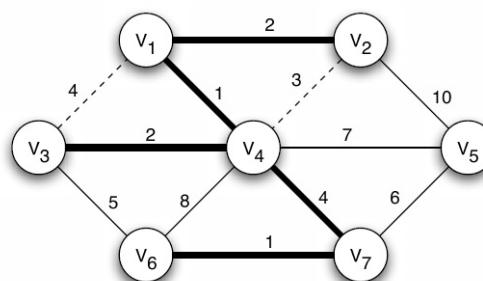
Eksempel

Utgangspunkt for Kruskals algoritme:

Vi har to kanter med **vekt 1** — De blir til to subtrærer i spenn-treet

Vi har to kanter med **vekt 2** — De blir del av det øverste subtreet

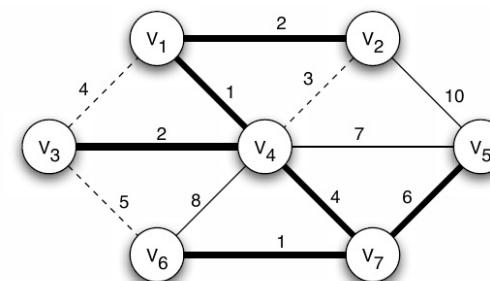

Vi har en kant med **vekt 3** — Den vil lage en løkke og må forkastes

Vi har to kanter med **vekt 4** hvor den mellom **v1** og **v3** danner en løkke, mens den andre binder de to subtrærne sammen

Vi har en kant med **vekt 5** som lager løkke

Vi har en kant med **vekt 6**: Den knytter den siste noden til treet

Nå har vi lagt inn $|V| - 1$ kanter i spenn-treet og kan slutte

Hvis vi fortsetter med resten av kantene, vil alle danne løkker og bli forkastet

Tidsanalyse:

- Hovedløkken går $|E|$ ganger
- I hver iterasjon gjøres en **removeMin**, to **find** og en **union**, med samlet tidsforbruk

$$\mathcal{O}(\log |E|) + 2 \cdot \mathcal{O}(\log |V|) + \mathcal{O}(1) = \mathcal{O}(\log |V|)$$

(fordi $\log |E| < 2 \cdot \log |V|$)
- Totalt tidsforbruk er $\mathcal{O}(|E| \cdot \log |V|)$

Prim vs. Kruskal

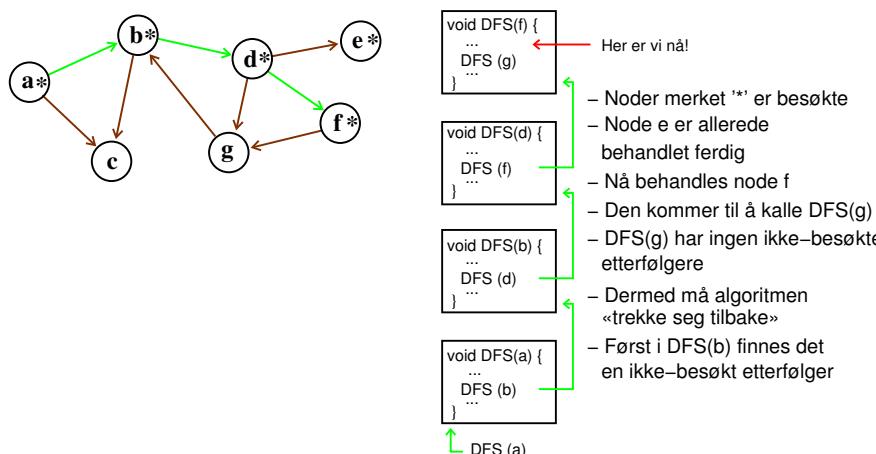
- Prims algoritme er noe mer effektiv enn Kruskals, spesielt for tette grafer
- Prims algoritme virker bare i sammenhengende grafer
- Kruskals algoritme gir et minimalt spenn-tre i hver sammenhengskomponent i grafen

Dybde-først søk

- Generalisering av prefiks traversering for trær.
- Vi starter i en node **v** og traverserer alle nabonodene rekursivt
- Rekursjonen gjør at vi undersøker alle noder som kan nås fra første etterfølger til **v**, før vi undersøker neste etterfølger til **v**
- For en vilkårlig graf må vi passe på å **unngå løkker**.
  - Markerer nodene som besøkt etterhvert som de behandles, og kaller rekursivt videre bare for umerkede noder

```
void dybdeFørstSøk(Node v) {
    v.merk = true;
    for < hver nabo w til v > {
        if (!w.merk) {
            dybdeFørstSøk(w);
        }
    }
}
```

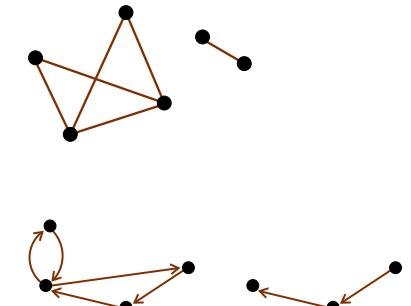
Midtveis i en dybde-først traversering kan kjeden av rekursive metodekall og besøkt-merkene i nodene se slik ut:

Er grafen sammenhengende?

Hvis grafen ikke er sammenhengende, kan vi foreta nye dybde-først søk fra noder som ikke er besøkte, inntil alle noderne er behandlet

- En urettet graf er sammenhengende hvis og bare hvis et dybde-først søk som starter i en tilfeldig node, besøker alle noderne i grafen
- En rettet graf er sterkt sammenhengende hvis og bare hvis vi fra hver eneste node **v** klarer å besøke alle de andre noderne i grafen ved et dybde-først søk fra **v**

Løkkeleting

- ▶ Vi kan bruke dybde-først søk til å sjekke om en graf har løkker
- ▶ Bruker tre verdier til tilstandsvariablen: **usett**, **igang** og **ferdig** (besøkt)

```
void løkkeLet(Node v) {
    if (v.tilstand == igang) {
        < Løkke er funnet >
    } else if (v.tilstand == usett) {
        v.tilstand = igang;
        for < hver nabo w til v > {
            løkkeLet(w);
        }
        v.tilstand = ferdig;
    }
}
```

- ▶ Metoden for løkkeleting kan også gi oss en topologisk sortering (med nodene skrevet ut i omvendt rekkefølge) dersom grafen ikke har løkker
- ▶ Det får vi til ved å skrive ut noden like før vi trekker oss tilbake (idet vi er ferdig med kallet)
- ▶ Dette er riktig tidspunkt å skrive ut noden fordi:
  - ▶ Vi har sjekket alle etterfølgerne til noden
  - ▶ Disse var enten usette (og da har vi skrevet dem ut i det vi trakk oss tilbake fra dem), eller ferdige (og da var de skrevet ut tidligere)

Dersom vi fant en node som var igang, har vi funnet en løkke ...

- ▶ Noder der kall er i gang ligger alltid på en rett vei fra startnoden
- ▶ Vi må passe på å gjøre nye startkall inntil metoden er kalt i alle nodene
- ▶ Metoden vil alltid finne en løkke dersom det eksisterer en!

Grafer: Oppsummering

- ▶ Implementasjon av grafer
- ▶ Topologisk sortering
- ▶ Korteste vei, uvektet graf
- ▶ Dijkstras alg. (korteste vei, vektet graf)
- ▶ Prim, Kruskal (minimale spenntrær)
- ▶ Dybde-først søk